

УДК 376.08

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЕКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МЕТОДИЧНІЙ РОБОТІ ВЧИТЕЛІВ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА НЕПЕРЕРВНОЇ САМООСВІТИ

Дубровіна І.В.

Комунальний вищий навчальний заклад Київської обласної ради
«Академія неперервної освіти»

Крилова К.Ю.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Вивчено проблему підготовки вчителів до організації проектної діяльності учнів. Проаналізовано методичну роботу педагогів з реалізації проектних технологій як складову неперервної самоосвіти. Досліджено метод проектів як педагогічну технологію підвищення ефективності навчального процесу. Описані види та типи проектів. Визначена роль проектної діяльності у формуванні комплексних умінь особистості педагога, що становлять сутність професійної компетентності спеціалістів.

Ключові слова: метод проектів, проектна діяльність, самоосвітня діяльність, компетентності, методична робота, потреби сьогодення.

Постановка проблеми. Сучасна неперервна освіта потребує нових підходів до проблеми професійного самовдосконалення, постійного зростання освітніх кадрів. Сьогодні потребою суспільства є підготовка таких фахівців, які були б спроможні вирішити процес творчої та науково-дослідницької діяльності учнів для досягнення позитивного результату, який б задовольняв інтереси та вирішував проблеми підростаючої молоді. Серед багатьох педагогічних технологій, що використовуються у загальноосвітніх навчальних закладах, відокремлюються проектні, як саме ті, що сприяють підвищенню ефективності освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підготовки учителя до організації проектної діяльності знайшли своє відображення у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців, а саме: І. Зязюна, Ю. Клетної, І. Княжевої, М. Коляди, Т. Мантули, Г. Муравйової, Л. Ноздріної, Л. Онищук, О. Пехоти, Н. Плахотнюка, Т. Подобедової, Г. П'ятакової, О. Солом'яного, Н. Чепурної, Г. Швецової, Н. Яковлевої, І. Ящук та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проектна технологія передбачає використання педагогом сукупності дослідницьких, пошукових, творчих методів, прийомів та засобів. Тому підготовка вчителів до здійснення проектно-технологічної освіти учнів стає нагальною потребою нашого часу.

Мета статті – розглянути реалізацію проектних технологій у методичній роботі вчителів в структурі неперервної самоосвітньої діяльності, описати переваги проектного методу та вплив його використання на розвиток якостей особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Метод проектів є одним із особливо результативних засобів формування компетентностей, необхідних сучасній людині: навчально-пізнавальної – це готовність того, хто навчається, до самостійної пізнавальної діяльності; інформаційної – це готовність самостійно працювати з інформацією з різних джерел, шукати, аналізувати і відбирати необхідну інформацію; комунікативну – це навички роботи в парах, у групах різного складу; компетенцію особистісного самовдосконалення – це готовність здійснювати

фізичний, духовний та інтелектуальний саморозвиток [5]. Для того, щоб зрозуміти сутність категорії «проектної технології» слід розібратися в таких поняттях як «проект» – «метод проектів» – «проектна діяльність» – «проектна технологія». Поняття «проект» у науково-педагогічних джерелах має дуже велику кількість визначень. Проект як метод навчання, як зміст навчання, як форма організації навчального процесу, як особлива форма філософії освіти.

Як слушно зазначає О. Савченко, запитом суспільства є необхідність підготовки такого фахівця, який діяв разом з учнем, зміг організувати педагогічне спілкування у вигляді діалогу, дискусії, групової роботи тощо, володів би різними засобами підтримки уваги та працездатності школярів, був спроможний самостійно моделювати, конструювати інноваційні технології навчання і виховання, створював освітні проекти, які мають відповідати потребам пізнавальної сфери учнів [10].

За Ф. Бегьюлі, категорія «проект» – це послідовність взаємопов'язаних подій, які відбуваються впродовж встановленого обмеженого проміжку часу та спрямовані на досягнення оригінального і водночас певного результату. Л. Ващенко вважає, що проект – це інноваційна форма організації освітнього середовища, в основі якої лежить комплексний характер діяльності тимчасового колективу спеціалістів в умовах активної взаємодії з навколишнім середовищем [1]. Є. Полат визначає проект як комплекс пошукових, дослідницьких, графічних та інших видів робіт, що виконуються з метою практичного чи теоретичного розв'язання значущої проблеми [4].

Актуальною для нашого дослідження є позиція Є. Полат: *метод проектів* – це певна сукупність навчально-пізнавальних прийомів, що дозволяють вирішити певну проблему під час самостійних дій з обов'язковою презентацією результатів. Якщо говорити про метод проектів як педагогічну технологію, то вона передбачає сукупність дослідницьких проблемних методів, творчих за своєю діяльністю [3]. О. Рибіна зазначає, що *метод проектів* – це педагогічна технологія, орієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх використання і здобуття нових

(іноді і шляхом самоосвіти) [4]. С. Гончаренко дає таке визначення методу проектів – це організація навчання, коли набуваються знання і навички у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів [1].

Ґрунтовним є визначення Л. Хоружої, «*проектна діяльність*» – це спосіб розвитку творчості, самостійності, прагнення до ідеально-перспективного перетворення світу за допомогою креативних дій і операцій у процесі створення конкретного продукту – проекту ідеального та реального [8]. Проектна діяльність становить сукупність дій щодо складання й розроблення проекту, планування певної роботи й послідовного її виконання. І. Єрмаков стверджує, що проектна діяльність – це конструктивна й продуктивна діяльність особистості, спрямована на розв'язання життєво значущої проблеми, досягнення кінцевого результату в процесі цілевизначення, планування і здійснення проекту [1].

Метод проектів, на нашу думку, виступає однією з складових упровадження методів активного навчання і виховання, що спрямоване на плекання особистості як творця і проектувальника свого життя. Таким чином, педагогічна проектна діяльність: формує проектне творче мислення; передбачає методи активного навчання, забезпечуючи повноцінний зв'язок теорії з практикою; визначає способи «живої» діяльності, виступає механізмом впровадження компетентісно спрямованого підходу; забезпечує адекватну реакцію освіти на зміни соціокультурного та інформаційно-технологічного середовища; виступає засобом вивчення того чи іншого предмету (географія, біологія, фізика тощо); забезпечує технологію розв'язання завдань: від постановки мети – до кінцевого результату.

Отже, проектна діяльність розглядається дослідниками, як: інтегративний вид діяльності, що синтезує в собі елементи ігрової, пізнавальної, ціннісно-орієнтаційної, творчої, професійно-трудої, комунікативної, навчальної, теоретичної і практичної діяльності [1].

Навчальні проекти в освіті допомагають розвивати творчу самостійну діяльність, формувати дослідницькі творчі навички учнів та надають можливість учителю організувати самостійну роботу школярів у межах певного предмета, науки. Переваги проектного методу та вплив його використання на розвиток якостей особистостей розглядалися у працях І. Єрмакова, О. Коберника, Н. Матяш, О. Савченко, В. Тименко, А. Цимбалару та ін. Вчені доводять, що проектна технологія – це одна з інноваційних технологій освітнього процесу, яка забезпечує формування основних компетентностей учнів.

Проектна діяльність сприяє розвитку індивідуальності та суб'єктності учнів; задовольняє їхню постійну потребу в спілкуванні та взаємодії, і тому як наслідок побудові взаємовідносин без конфліктів. Через проект відбувається вплив навчального, розвивального, виховного, здоров'язберігаючого середовища, створення спільно з учнями простору «впорядкованої свободи» в колективі. При чому досягається соціальне адаптування: індивідуальний підхід до розвитку кожної дитини заради її самореалізації у різних соціальних групах і суспільстві взагалі.

Як вказує Т. Савустьяненко, під час використання проектної технології розв'язується ціла низка різнорівневих дидактичних, виховних і розвивальних завдань, а саме розвиваються пізнавальні навички учнів, формується вміння самостійно конструювати свої знання, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, активно розвивається критичне мислення, сфера комунікації тощо [5]. Основними завданнями проектної технології є наступні: навчити набувати нові знання самостійно, вміти застосовувати їх для розв'язання проблемних пізнавальних і практичних задач; оволодіти здатністю працювати в різноманітних групах, виконуючи різні соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника тощо); виробити в учнів уміння користуватися дослідними прийомами: збирати необхідну інформацію, вміти її аналізувати з різних точок зору, висувати різні гіпотези, робити висновки [5, с. 30-31].

При роботі над проектами учні набувають структурованих знань, підвищується мотивація до опанування додаткової інформації, здобувають навички пошуково-дослідницької роботи та інтерпретації результатів. Загальним є розуміння дидактичної цінності проектів: як засобу розв'язання проблем, набуття нових знань, отримання продукту діяльності та інше. Організація проектної діяльності є багатогальною діяльністю і має у своєму арсеналі багато різновидів проектів. Є кілька класифікацій проектів за різними підставами.

Зупинимось більш детально на характеристичі деяких з них, а саме на тих проектах, які найбільш доцільно використовувати при вивченні предметів природничого циклу.

Дослідні проекти – передбачають створення добре обміркованої структури, визначеної мети, актуальності предмета дослідження для всіх учасників, соціальної значущості, продуманості методів, у тому числі експериментальних методів опрацювання результатів. З біології та екології більшість проектів мають дослідний характер (наприклад «Визначення типу шкіри на різних ділянках обличчя та складання правил догляду за власною шкірою», «Аналіз особливостей розвитку заповідної мережі України»). Дослідні проекти планується виконувати певний час. Важливо сформулювати власну точку зору на проблему чи явище, максимально урізноманітнити методи наукового пошуку.

Інформаційні проекти спрямовані на збирання інформації про певний об'єкт чи явище, на ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз і узагальнення фактів. Такі проекти потребують добре продуманої структури, можливості систематичного коригування в ході роботи над проектом. Такі проекти можуть бути органічною частиною дослідних проектів. Вони спрямовані на отримання нової інформації з проблеми та її розв'язання в наукових і практичних колах. Залежно від поставлених задач проект виконується в паперовому або електронному вигляді.

Творчі проекти – не мають детально опрацьованої структури спільної діяльності учасників, вона розвивається, підпорядковуючись кінцевому результату, прийнятій групою логіці спільної діяльності, інтересам учасників проекту. Наприклад, готується захід з теми «Еста-

фета творчості». Учитель у кожному класі поставив проблему, сам пропонує певні конкурси, але й діти «створять» сценарій двох-тримісячного марафону. При цьому заходи готуються силами не лише вчителя біології, але й усього колективу вчителів, які проймаються загальним настроєм (міжпредметні зв'язки). Утім, незважаючи на дотримання певної лінії, що має привести до очікуваного результату, можуть виникати ситуації, які вчитель біології не передбачав.

Рольові-ігрові, пригодницькі проекти – дозволяють учасникам проявити здібності щодо прийняття певної ролі, що зумовлена характером і змістом проекту. У цих проектах не має усталеної структури, і вона залишається відкритою до закінчення проекту [5].

Екологічні проекти – торкаються важливих проблем екологічного стану міста, села, екологічного захисту, дотримання екологічних норм, посилення дій учнів щодо збереження природи, флори і фауни, проведення акцій, заходів, дій екологічних заходів, відкриття екологічних троп, організації екологічних клубів, гуртків, дій екологічних агітбригад, практичних корисних справ та дій у екологічному напрямку.

Природничі проекти – найчастіше бувають дослідницькими і мають позначено дослідне завдання і мету. Такі проекти вирішують проблеми пов'язані із явищами природи, дослідженнями флори місцевості, підготовки метеопрогнозів, складання плану озеленення шкільного приміщення або відкриття зимового саду тощо. Керівник проекту повинен мати високий рівень педагогічної культури й володіти творчими здібностями. Йому потрібно стати генератором розвитку учнівських пізнавальних інтересів та творчого потенціалу. Водночас, вчитель повинен розуміти те, що він сам не розвиває свої особисті творчі здібності через застосування інноваційних форм діяльності, то йому навряд чи вдасться розвивати їх в учнів. Реалізація методу проектів на практиці потребує зміни педагогічної позиції вчителя. Із носія готових знань він перетворюється на організатора пізнавальної діяльності своїх учнів. Змінюється психологічний мікроклімат класу, оскільки вчителю доводиться переорієнтовувати свою навчальну роботу та дії учнів на різноманітні види самостійної діяльності, на пріоритет пошукової, дослідницької праці. Тому робота за методом проектів потребує від вчителя не тільки оволодіти теоретичною базою знань, алгоритмом здійснення проектною діяльністю, а на основі наявного розвинутого критичного та творчого мислення, комплексних умінь розвивати в собі спрямованість до проектною діяльності.

Висновки. Тому на сучасному етапі розвитку освіти постає проблема необхідності підготовки вчителів до впровадження проектною діяльності учнів, що є одним із шляхів підвищення професійної компетентності та ефективним інструментарієм неперервної самоосвіти. Перспективи подальшого розвитку проблеми пов'язані із застосуванням таких проектних технологій, які б дозволили сформулювати спеціальні інноваційні вміння, які необхідні сучасному педагогу у ролі

«агента змін» в умовах оновлення освітніх завдань закладів освіти.

Таблиця 1

Підготовка вчителів до організації проектною діяльності

Комплексні уміння особистості	Складові уміння особистості
Уміння, пов'язані із розвитком інтересу	- аналізування власних інтересів; - визначення, віднаходження нових ідей та інтересів на основі раніше придбаних знань; - зіставлення і порівняння власних можливостей та інтересів; - відстоювання власних інтересів
Уміння, що розвиваються в різних видах діяльності	- визначення власних видів діяльності, що сприяють розширенню пізнання; - формулювання запитань і вміння визначення мети у кожному виді діяльності; - розширення кругозору та набуття практичних навичок у кожному виді діяльності
Уміння вибрати вид діяльності, що приносить користь особистості	- відшукування самостійної сфери діяльності; - дослідження та обирання корисного виду діяльності; - знаходження вірних шляхів та способів виконання на практиці запланованою діяльності; - вміння робити обґрунтований вибір для практичного застосування
Уміння підготуватися до практичних дій	- визначення власної частини практичної роботи; - чітке визначення цілей для практичних дій; - визначення та обґрунтування кроків для здійснення практичних дій
Уміння дослідити умови практичної діяльності	- формулювання і обирання умов, в яких здійснюється практична діяльність; - планування умов для практичних дій; - знаходження місця для практичного виконання
Уміння здійснювати діяльність на практиці	- формулювання мети діяльності; - планування практичних дій; - знаходження недоліків та переваг у власній діяльності
Уміння оцінювати результати практичної діяльності	- розроблення критеріїв оцінювання проекту; - розвиток уміння подати результати праці та презентувати роботу; - розвиток уміння захищати власні досягнення і оцінити результати роботи
Уміння встановити особисте ставлення до практичної діяльності	- усвідомлення значення практичної роботи; - оцінювання власного розвитку у процесі навчання та підготовки проектів
Уміння встановити суспільно-корисну цінність від практичної проектною діяльності	- усвідомлення суспільного значення практичних дій; - оцінювання значення власної діяльності та її користі для суспільства

Список літератури:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 375 с.
2. Іщенко В. Інноваційне забезпечення педагогічного процесу через проектну діяльність / В. Іщенко // Проектна діяльність у ліцеї: компетентнісний потенціал, теорія і практика: Науково-методичний посібник / за редакцією С. М. Шевцової, І. Г. Єрмакова, О. В. Батечко, В. О. Жадька. – К.: Департамент, 2008. – 520 с.
3. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А. Е. Петров. – М., 2005. С. 20.
4. Рыбина О. Проектная деятельность / О. Рыбина // Лучшие страницы педагогической прессы. – 2004. – № 1. – С. 46-49.
5. Савустьяненко Т. Л. Діяльнісний підхід під час вивчення біології / Т. Л. Савустьяненко. – Х.: Основа, 2008. – 158 с.
6. Савченко О. Я. Шкільна освіта як замовник підготовки майбутнього вчителя / О. Я. Савченко // К.Рідна школа. – 2007. № 5. – С. 5-8.
7. Сучасні форми та методи навчання біології / уклад. К. М. Задорожний. – Х.: Основа, 2010. – 142 с.
8. Хоружа Л. Проектна культура вчителя: етичний компонент / Л. Хоружа // Шлях освіти. – 2006. – № 4. – С. 11-15.

Дубровина И.В.

Коммунальное высшее учебное заведение Киевского областного совета
«Академия непрерывного образования»

Крылова К.Ю.

Национальный педагогический университет
имени М.П. Драгоманова

РЕАЛИЗАЦИЯ ПРОЕКТНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В МЕТОДИЧЕСКОЙ РАБОТЕ УЧИТЕЛЕЙ КАК АКТУАЛЬНАЯ ПРОБЛЕМА НЕПРЕРЫВНОГО САМООБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

Изучена проблема подготовки учителей к организации проектной деятельности учащихся. Проанализирована методическая работа педагогов по реализации проектных технологий как составляющая непрерывного самообразования. Исследован метод проектов как педагогическая технология повышения эффективности учебного процесса. Описанные виды и типы проектов. Определенная роль проектной деятельности в формировании комплексных умений личности педагога, составляющие сущность профессиональной компетентности специалистов.

Ключевые слова: метод проектов, проектная деятельность, самообразовательная деятельность, компетентности, методическая работа, потребности настоящего.

Dubrovina I.V.

Communal Higher Educational Institution of the Kiev Regional Council
«Academy of Continuing Education»

Krylova K.Y.

National Pedagogical University named after M.P. Dragomanova

REALIZATION OF PROJECT TECHNOLOGIES IN METHODOLOGICAL WORK OF TEACHERS AS THE RELEVANT PROBLEM OF CONTINUOUS SELF-EDUCATION

Summary

The problem of teacher training for the organization of project activity of students was studied. The methodical work of teachers on the implementation of design technologies as a component of continuous self-education is analyzed. The method of projects as a pedagogical technology for increasing the efficiency of the educational process is investigated. Described types and types of projects. The role of the project activity in the formation of the complex skills of the teacher's personality is determined, which constitute the essence of professional competence of specialists.

Keywords: project method, project activity, self-educational activity, competence, methodical work, needs of the present.